

**BAZI TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA
TOPLULUK/AİLE ADI YAPAN
BİR EK: +ēNi / +îNi**

Serpil ERSÖZ

ÖZET

Türkçede topluluk/aile ismi yapmak için kullanılan iki ek vardır: +gil ve +lAr. Aynı zamanda isimlerdeki çokluğu da gösteren bu ekler, hemen hemen bütün Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bazı Türkiye Türkçesi ağızlarında +gil ve +lAr gibi topluluk ve aile ismi yapmak için kullanılan +ēNi/+îNi eki, bu yazının konusudur. Ekin dar ünlülü +îN(i) biçimin göçmen ağızlarında; geniş ünlülü +ēNi şeklinin ise, göçmen olmayan, çoğunluğunu yörüklerin ve farklı Oğuz boylarının oluşturduğu gruplar arasında kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Topluluk/Aile Eki, +gil Eki, +ēNi/+îNi Eki, Göçmen Ağızı, Yörük Ağızı

**A SUFFIX USED
TO FORM COLLECTIVE/FAMILY NOUN
IN THE SOME DIALECTS OF TURKISH: +ēNi/+îNi**

ABSTRACT

There are two suffixes used to form collective/family nouns: +gil and +lAr. These suffixes which also indicates plurality in nouns are used in almost all dialects of Turkish. This essay's topic is suffix +ēNi/+îNi which is used to form collective/family nouns as +gil and +lAr in some dialects of Turkish. In this essay, we extrapolate that the form of the suffix +îN(i) with close unrounded vowel is used in dialect of immigrants whereas the form of the suffix +ēNi with open unrounded vowel is used in dialects of no immigrants, of yoruk and some Oguz tribes.

Key words: Collective/Family Suffix, The Suffix +gil, The Suffix +ēNi/+îNi, Dialect Of Immigrant, Dialect Of Yoruk

Standart Türkçede topluluk/aile ismi yapmak için kullanılan iki ek vardır. Bunlardan biri +gil ve diğeri +lAr'dır.

Zeynep Korkmaz, +gil, +giller başlığı altında ekin, konuşma dilinde ve halk ağzında çok kullanıldığını belirttikten sonra, ünlü ve ünsüz uyumlarına girmeden şahıs, akrabalık ve unvan adlarından sonra gelerek o şahıs ve akrabaların mensuplarını gösteren aile adları yaptığını söyler: *Hacıgil, Kemalgil, Savcıgil*. Bu ek, özel isimlere

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

doğrudan eklenirken, akrabalık isimlerinin ise iyelikli çekimleri üzerine gelir:¹ *Muratgil, teyzemgil, amcasıgiller...*

+gil eki için, Muharrem Ergin ve Tahsin Banguoğlu da çoğunlukla konuşma dilinde ve halk ağzında kullanılan bir şekil olduğu konusunda hemfikirdirler²: *hacıgil, dayımgil, anangil*. Ayrıca Banguoğlu Anadolu ağızlarında yaşayan +gil eki ile oluşturulan topluluk ve aile isimlerinin +ler ile uzatılmış biçimlerinin de kullanılabildiğini söyler³: *ablamgiller, düniürümgiller...* +gil ve +giller eklerinin bunun yanı sıra, terim yapmada da kullanıldığı bilinir⁴: *buğdaygiller, kedigiller...*

Muharrem Ergin, +gil ekini, “-gül, -gil, -gul, -gül, -kıl, -kil, -kul, -küil” isimden isim yapma ekleri başlığı altında değerlendirmiş ve burada +lAr ekine de yer vermiştir. Bu ekin, edebi dildeki +gil eki yerine son zamanlarda aile ve ev ifadesi için sıklıkla kullanılmaya başlandığını belirtmiştir: *Perihanlar, Bekirler, yüzbaşılar, dayımlar...vs* Ergin ayrıca aile ve ev ifade eden bu +gil ekinin vokal ve konsonant uyumlarına girmeden tek şekilli olarak kullanıldığı notunu da düşer.⁵

Tahsin Banguoğlu “-ler Adları” bahsinde, topluluk adı niteliğiyle -ler adlarının aile adı ve soyad olduğunu söyler⁶: *Ahmetler, Doğanlar, Düzcüliler, eczacılar, amcamlar, teyzenler, komşular...vs* “Adlarda sayı” başlığı altında ise “Turgutlar dediğimiz zaman da Turgut’un evini ve ailesini kastetmiş oluruz” demektedir⁷.

+lAr çokluk ekinin 8 farklı işlevi olduğunu belirten Zeynep Korkmaz, konunun ikinci maddesinde “-lar eki, bir şahsın bağlı olduğu aileyi, bir çevreyi, bir kimse veya yeri, benzerleri ile birlikte göstermek için de kullanılır” demektedir ve şu örnekleri vermektedir⁸: *Ablamlar, halamlar, Ayşeler, Ömerler, Turgutlar, Yunus Emreler, Hacı Bektaşlar, Fuzuliler ...vs*

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara 2003, s.47.

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara 2003, s.47; Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul 1998, s.178; Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara 2004, s.188.

³ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara 2004, s.189.

⁴ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara 2004, s.189; Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara 2003, s.47.

⁵ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul 1998, s.178.

⁶ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara 2004, s.188.

⁷ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara 2004, s.323.

⁸ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara 2003, s.257.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Aile, topluluk ve grup ismi yapan +gil ve +lAr eklerinin Anadolu'nun hemen her yerinde ve oldukça yaygın bir şekilde kullanıldığı görülür.

+gil(ler) Eki :

+gil eki, getirildiği özel ismin sahibi ya da akraba başta olmak üzere, o kişinin 'ailesini' veya içinde bulunduğu 'grubu' temsil eden geçici isimler yapmaktadır. Özel isimlere doğrudan eklenirken, akrabalık gösteren isimlerin iyelik çekimleri üzerine gelir. +gil eki, üzerine +ler çokluk ekini alabilmektedir. Bu sayede +gil ile yapılmış geçici aile adının, kalıcı özelliği olan lakaplaşma yoluna girdiği görülür.

Urfa : *kınaçığılın* (UMA, 6/80)

Diyarbakır : *annemgile* (DA, XXIII/73), *karabibergilin* (DİÇÇYA, 31/14)

Erzurum: Erzurum İli Ağızları'nda +gil ekinin, ses bakımından bütünüyle tek şekilli bir ek olduğu; iyelik eklerini almış akrabalık kelimelerine ve iyeliksiz özel isimlere getirilerek topluluk ismi yaptığı söylenir ve bazen üzerine +lAr çokluk ekini de alarak 'oğulları' anlamını kazandığı belirtilir⁹: *ablängil* (09 005 02/12), *şekirgiller* (*Şakir oğulları*) (04 056 01/85).

Erzincan: Erzincan Yöresi Ağızları'nda ise, genellikle tek şekilli olarak karşımıza çıkan ekin, yalnızca Refahiye bölgesinde ğ'li kullanımına da rastlandığı söylenmektedir¹⁰: *Müslimgil* (EYA, 5.4/32), *dedemgil*

Sivas: Sivas İli ve Yöresi Ağızları'nda +gil eki 'isimlerde çokluk' başlığı altında değerlendirilmiş ve şu örnekler verilmiştir¹¹: *çağrgil* (SİYA, 27/76), *babannemgile* (SİYA, 93/45), *dedem_gili* (SİYA, 93/22)

Bingöl: Bingöl Merkez İlçe ve Yöresi Ağızları'nda da +gil eki kullanılmaktadır¹²: *kaşımğillerin* (BMİKA, II-C-83)

Artvin: Şavşat ve Yöresi Ağızları ile Uşhum Ağzı'nda +gil ekinin, diğer yörelerdeki işlevlerinden farklı olarak, yer adları da yaptığı bildirilir¹³: *Asnigil* (ŞYA, 12/935), *Gosnigil* (ŞYA, 12/955).

⁹ Efrasiyap Gemalmaz, Erzurum İli Ağızları, 1. Cilt, Ankara 1995, s.241.

¹⁰ Mukim Sağır, Erzincan ve Yöresi Ağızları, Ankara 1995, s.129.

¹¹ Necati Demir-Ülken Şen, Sivas İli ve Yöresi Ağızları, Ankara 2006, s.153.

¹² Paki Küçükler, Bingöl Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1988, s.42.

¹³ Fadime Polat, Şavşat ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2000, s.136; Zikri Turan, Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşhum Köyü Ağzı, Ankara 2006, s.75.

Turkish Studies

Fakat sülale adı yapımında daha sık kullanılmaktadır: *Abdalagil* (ŞYA, 13/1010), *Ağagil* (ŞYA, 13/1010), *Olomagil* (ŞYA, 13/1010), *Şahangil* (13/1045).

Ordu: Ordu İli ve Yöresi Ağızları'nda +*gil* ekli yalnızca iki örnek tespit edildiği söylenmiştir¹⁴: *bubamgildikene* (babamgilde iken) (OİYA, 103/43), *mollanōgil* (Mollaoğlugil) (OİYA, 16/6).

Kayseri: Kayseri Merkez İlçe Ağzı'nda +*gil* eki işlek olmayan bir isimden isim yapma eki olarak gösterilmiştir¹⁵: *babamgil* (KMİA, 73/13), *haciemmi'l*

Adana: Çukurova Ağızlarında ölçünlü dildeki gibi uyum dışı kalan +*gil* eki, Doğu Çukurova ağızlarında, özellikle Avşar ve Tecirli ağızlarında uyuma girmektedir¹⁶: *dayıñgil* (AOİA, B1.04-53), *bacımgil* (AOİA, B2.10-1), *anañgil* (AOİA, A6.06-31)

Balikesir: +*giller* şeklinin yaygın olarak kullanıldığı Kepsut ağzında, diğerlerinden farklı olarak, +*gil* ekinin başındaki *g* ünsüzünün çoğunlukla düştüğü ve yalın olarak kullanılacak ise +*ili*, hal eklerini alacak ise +*ile*, +*ilde*, +*ilden*, +*ĩ*, +*iliñ* şekillerinde kullanıldığı belirtilir ve şu örnekler verilir¹⁷: *embiyá bilbıilli* (<Enbiya bıllagil) (KİYA, 16/15), *mēmedile* (<Mehmetgile), *hasan dayīle* (<Hasan Dayıgilde), *dayımĩ* (<dayımgilin). Kepsut'taki bu şekiller, yazımızın konusunu oluşturan +*ēNi*/*+ĩNi* eklerini andırmaktadır. Fakat açıklamalar ve verilen örnekler yeteri kadar net olmadığı için kesin bir şey söyleyemiyoruz. Daha detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Fethiye: Fethiye Ağzı'nda da +*gil* ekinin başındaki *g* ünsüzünün, bir örnekte süreklileşerek *y*'ye döndüğü görülmüştür¹⁸: *dedeöluyil* < *dedeoğlugil* (FA, IA/3-282).

Niğde İli Elmalı Kasabası ve Yöresi Ağızları'nda ise +*gil* ekinin başındaki *g* ünsüzünün düştüğünü gösteren örnekler vardır¹⁹: *ebemgil* (NİEKYA, 1/108), *babañgil* (NİEKYA, III/72), *anasıl*<*anasıl* (NİEKYA, I/408), *nenāliñ*<*nenegilin* (NİEKYA, I/145).

¹⁴ Necati Demir, Ordu İli ve Yöresi Ağızları, Ankara 2001, s.99.

¹⁵ Fatma Sibel Bayraktar, Kayseri Merkez İlçe Ağzı, Doktora Tezi, Edirne 2000, s.217.

¹⁶ Faruk Yıldırım, Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları, 1. Cilt, Ankara 2006, s.166.

¹⁷ Erdinç Demiray, Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2003, s.143.

¹⁸ Necan Asım Ersoy, Fethiye Ağzı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2001, s.13.

¹⁹ Selami Karatekin, Niğde İli Elmalı Kasabası ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2003, s.84.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Aydın: Söz konusu ek, örneklerden görüleceği gibi bu yöre ağzında da yaygın bir şekilde kullanılmaktadır:

Yovuglum gil etdi gāri (AAFMI, s. 21/28)

ğayınnamgiliñ giTdī zamanda daşñ üsTünü et gosañ bişerâoda (AMA, 26/43-44)

annesigilin yanını varyola (NYA, 23/87)

Amceñ gil, dayıñ gil etdilē (AAFMI, s.21/28)

Tattacı kövünde *Ismayıl gillēn* baccıları vādı olāda (AAFMI, s.18/32) (<*İsmailgillerin bahçeleri*)

Kireşçi *sülēman ğillē* hasır yazmış otumuşlā (NAFMT, s.36/15)

Aydın' nı *ibram çovuş gillē* (AAFMI, s.11/19)

+lAr Eki :

+lAr ekinin, +gil ekinden farklı olarak bir aileyi veya topluluğu göstermekten öte, bir sülalenin kalıcı adını veya lakabını yapmak için işlek bir şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

'Köyünüzde hangi lakaplar var' sorusunu cevaplıyor: *balcılar, esgiciler, yörüKler, ğarabālular, güccüK üsenner* (AMA, 46/2)

benim bâbam güccüK boyluymuş dedem uzun boylüdü. ne dēlē dedemgilleñ nābına. *güccüK üsenñē* goyvemişlē. (AMA, 46/5-6)

ondan *güccüK üsenē* deyola. *mollēmeTlē* deyola dedemiñ nābına. (AMA, 46/11-12)

Köyde kullanılan lakapları sayıyor: *ķındillāñ musTan* (ķındılların mestan), *delâvellēñ üsen* (deli velilerin hüseyin), *ğadellēñ refiK* (kadı alilerin refik), *ğadollāñ züber* (kadı oğullarının züber), *yetim olannāñ üsen* (yetim oğlanların hüseyin), *memişlēñ mēmeT* (memişlerin mehmet), *mustvallēñ mēmeT* (musfata alilerin mehmet), *ğarsullāñ celal* (karacasuluların celal), *keçollāñ mēmeT* (keçioğullarının mehmet), *ķāyılāñ mustfa* (kahyaların mustafa), *keremlēñ hulusi* (keremlerin hulusi), *hacellēñ mustfa* (hacı alilerin mustafa) (AMA, 49/1-24)

İnce *Mēmed'lēn* ola, bu, dayın gillēn ora, daha inilepdurudun (AAFMI, s.16/16)

ōdan görümcem, *Kökdereli'len* Hatca, onun görümcəsi, Safiğül, üsēn *çovuşlān* Emine, Kāmiş gāri ... Adamnāmız esgerde. (AAFMI, s.18/15-17)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

odan sevranın Hasan çovuş, *Hacelilēn* Hasan çovuş, hep çavuşlā gāri ākılanın şēlēnnen... (AAFMI, s.18/30-31)

bu *recebābeylēn* şanalları vā tabi sen onnarı bilmessiñ (AMA, 60/3)

+*lAr* eki, Aydın ağzında olduğu gibi diğer Anadolu ağızlarında da çoğunlukla, geçici aile ve grup isimleri kurmanın ötesinde, kalıcı sülale isimleri/lakaplar oluşturmada kullanılmaktadır:

Artvin: Artvin'de +*lAr* ekinin, +*gil* ile birlikte sülale adı yapımında kullanıldığı görülür²⁰: *Beçlar* (ŞYA, 13/1010), *cigolar* (ŞYA, 13/1015), *Duzlilar* (ŞYA, 13/1020), *Kakilar* (ŞYA, 13/1030)

Eskişehir: Eskişehir ve Yöresi Ağızları'nda ise +*gil* eki yerine +*lAr* çokluk ekinin lakaplar yaptığı bildirilir²¹: *nēbileñ* (EsYA, XI/5), *hacallān* (EsYA, XIII/1)

ticāreTāerbābı olaraK da eyüPāağagil, bize *āmincilē* dērlēdi (AfMA, 7/80)

Balıkesir: Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağızları'nda da sülale isimlerinin oluşturulmasında çoğunlukla +*lar* ekinin kullanıldığından bahsedilmiştir²²: *kızillā* (<Kızıllar) (KİYA, 26/60), *kurtlā* (<Kurtlar) (KİYA, 26/60).

Muğla ve çevresinde tespit edilen lakaplar arasında da +*gil* ile değil de +*lAr* ile yapılmış sülale adlarına rastlanmıştır²³. Bunlardan bazıları: *Ekřiler*, *Okkalar*, *Yumurtacılar*, *Çalıklar*, *Hacı Aliler*, *Acemiler*, *Hacı Abdurrahmanlar*, *Erenler*, *Kabasakallar*, *Bazar Bozanlar*...

Gramerlerde çoğu kez aynı kategoride değerlendirilerek birbirinden farksız olarak gösterilen +*lAr* ve +*gil* eklerinin arasındaki işlev farkı açık bir şekilde görülmektedir.

²⁰ Fadime Polat, Şavşat ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2000, s.136; Zikri Turan, Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşhum Köyü Ağzı, Ankara 2006, s.75.

²¹ Hülya Pilancı, Eskişehir ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1991, s.96.

²² Erdiñç Demiray, Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Niđe 2003, s.142.

²³ Ali Abbas Çınar, Muğla ve Çevresi Sözlü Kültürü ve Toplumsal Değerleri, Muğla 2007, s.347.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

+ēNi/+īNi Eki

Bazı Türkiye Türkçesi ağzlarında +gil ve +lAr eklerinin yanı sıra, bunlarla aynı işlevde olan +ēni eki de kullanılmaktadır. Şu ana kadar bu eki tespit edebildiğimiz yöreler şunlardır:

- Semailli Köyü (Nazilli-AYDIN)
- Kocaömer Köyü (Kınık-İZMİR)
- Tavşanlı İlçesi ve Köyleri (KÜTAHYA)
- Yüreğir ve Yöresi Göçmen Ağzı (ADANA)
- Edirne İli Dağlı Ağzı (EDİRNE)
- Turpçular ve Civar Köyler (İpsala-EDİRNE)
- Kırklareli Bulgaristan Göçmenleri ve Dağlı Ağzı (KIRKLARELİ)
- Bursa Göçmen Ağzı (BURSA)

**Semailli Köyü Ağzında +āNi Ekinin Kullanımı
(Nazilli-AYDIN)**

2001 yılında Nazilli ve Yöresi Ağzları adlı bitirme tezimizi yapmak üzere derleme için gittiğimiz köylerden biri olan Ocaklı'da, kendi köyündeki ağız özelliklerini anlatan kaynak kişimiz, konuşmasının, tezimize dahil etmediğimiz bir yerinde bize Semailli köyü halkı için “*onnā anamēni, bubamēni dēle*” diyordu. Varlığından ilk defa kaynak kişimiz Perihan Özakay sayesinde bu şekilde haberdar olduğumuz +ēni ekine, yöre ağzları üzerine yapılan diğer çalışmalarda rastlayamadık.²⁴ Semailli köyü²⁵ muhtarı Enver Güren de, bizlere bu ekin başka bir yerde kullanılmadığını söylüyordu : “*başga yēde gullanmazlā, ben duymadım hiç. āni burda duydum ben.*” Fakat, aşağıdaki derleme metninden de görüleceği üzere,

²⁴ Üstün Duruel, Nazilli Ağzının Fonetik ve Morfolojik Tetkiki, İstanbul 1968; Nuri Kolkır, Aydın Ağzı Fonetik ve Morfolojik İncelemesi, İstanbul 1974; Ahmet Caferoğlu, Aydın İli Ağzlarından Örnekler ve Etnografya Bakımından Özellikleri, TDAY-B 1965, Ankara 1989, s.1-28; Ahmet Caferoğlu, Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I, Ankara 1994; Zeynep Korkmaz, Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi, Ankara 1994, s.74-94; Serpil Akbulut, Nazilli ve Yöresi Ağzları, Lisans Tezi, Manisa 2002; Nuri Karasakaloğlu, Aydın Merkez Ağzı, Doktora Tezi, Erzurum 2005.

²⁵ Kendilerinin Sarı Tekeli Yörüklerinden olduklarını söylüyorlar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Örencik Köyünden Semailli'ye gelin gelen kaynak kişilerimizden biri, aynı ekin, kendi köylerinde de kullanıldığını söylüyor. Ayrıca yazımızın ilerleyen kısımlarında da görüleceği üzere, aynı ekin değişik biçimleri Anadolu'nun başka yörelerinde de kullanılmaktadır.

Semailli'ye yalnızca 9 km uzaklıktaki Hasköy'de ayaküstü yaptığımız derleme ile, varlığının bilinmesine rağmen köy halkı tarafından +*āni* ekinin kullanılmadığını öğrendik. Hasköy'den yaptığımız bu kısa derlemenin özet halindeki cümleleri:

KK4 “*sizin dediiniz çovaltmaya giriyo bence. bubamēni, āmedēni, çok kişi oluyo öle. böyle dediinde birkaç kişi olması gerekiyo. mēmedēni, āmetēni, bizim burda öle söyleyen yokdur. orası (Semailli Köyü'nü kastediyor) biraz daha ğabadır.*

KK5 *anamēni, birkaç tane annem vāmiş gibi oluyo. iki dene üç dene. öle şe olur mu hiç. amedēyn, birkaç teneyse öle ğullanılır”.*

Metinden anlaşıldığı kadarıyla, Hasköy halkı, +*ēni* şeklinin varlığından haberdardır fakat tam olarak hangi işlevde kullanıldığından emin değildir.

2008 yılının Mayıs ayında yaptığımız derlemeye göre -*āni* ekinin kullanımı ile ilgili özellikler ve derleme metni aşağıda verilmiştir.

+*āNi*, hem isimlere eklenme şartları hem de işlevleri bakımından +*gil* eki ile aynı özelliklere sahiptir:

1. Özel isimlere doğrudan ekleniyor:

ali+āni, āmed+āni, ğüsein+āni

2. Eklendiği kelimedede ünlü uyumuna girmiyor:

ana+m+āni, baba+m+āni

3. Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü gibi ek, akrabalık isimlerinin iyelikli çekimlerinden sonra getiriliyor. Genellikle de birinci ve ikinci kişi iyelik eklerinin üzerinde kullanılıyor.

4. +*āni* çekimli isim, bir örnekte üzerine +*gil* ekini almıştır.

fydim+āni+gil+lē

5. Bir kişinin ağzında (bu kaynak kişi, Nazilli'ye bağlı başka bir köyden, Örencik'ten, gelin gelmiştir) ekin *l*'li (+*āli*, +*ēli*) şekillerine rastlanmıştır:

ana+m+āli, an+-m,+ēli, buva+m+ēli, būva+m+ēli

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

6. Eklendiği açık heceli ismin son ünlüsü ile, ekin ilk ünlüsü birleşince diftong veya uzun ünlü oluşur ya da hece birleşmesi olur. İsimle ek arasında herhangi bir yardımcı ses kullanılmaz:

ali+āni, haydım+ēni (< *fadime+āni*), *fadimāni* (< *fadime+āni*)

7. İki yerde, kullanıldığı cümlenin yüklemi çokluk eki ile kurulmuştur:

haydimēni bizimāevi gēceglē.

fadimāni bizimāevi gēceglē.

9. +*gil* eki gibi geçici aile ve topluluk isimleri yapar.

10. Kaynak kişilerimizin verdiği bilgilere göre Semaili Köyünde önceleri yalnızca +*ēni* eki kullanılmakta iken, okuyan yeni nesil ise artık bunun yerine +*gil*'i tercih etmektedir.

Kocaömer Köyünde +ēnē Ekinin Kullanımı

(Kımk-İZMİR)

İzmir İli Kımk İlçesine bağlı Kocaömer Köyü ağzında aile ve topluluk ismi yapmak için iki ayrı ek kullanılmaktadır. Bunlardan biri +*lAr*, diğeri ise +*ēnē* 'dir. +*ēnē* ekinin bu yöre ağzında da kullanıldığı bilgisini bizlere ileten biricik kaynak kişimiz ve arkadaşımız, Kocaömerli Köyünden Fatma Uğur'dur²⁶. Aynı zamanda doktorasını yapmakta olan Fatma Uğur'un yöre ağzıyla yaptığı konuşması, yazımızın sonunda metin olarak verilmiştir. Bu metne ve derlenen bilgilere göre +*ēnē* ekinin yöre ağzındaki kullanımları için şunları söyleyebiliriz:

1. Özel isimlere doğrudan ekleniyor.

ali+ēnē

mēmed+ēnē

2. Eklendiği kelimedede ünlü uyumuna girmiyor.

āşa+ēnē

fa'ma+ēnē

3. Akrabalık isimlerinin iyelikli çekimleri üzerinde kullanılıyor.

dede+m+ēni+de

²⁶ Hem bir kaynak kişi olarak hem de yöre ağzından derleme yaparak yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Fatma Uğur'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008

dayı+sı+ēnē

anne+η+ēnē

4. Eklendiği açık heceli ismin son ünlüsü ile, ekin ilk ünlüsü birleşince diftong olur veya uzun ünlü oluşur. İsimle ek arasında herhangi bir yardımcı ses kullanılmaz.

hayati+ēnē

āşa+ēnē

5. Ekin yalın haldeki şekilleri ile üzerine ek aldıktan sonraki şekilleri birbirinden farklıdır:

Yalın halde: *teyzem+ēnē*

Yükleme h.: *teyzem+ēnē*

Yönelme h.: *teyzem+ēne*

Bulunma h.: *teyzem+ēnide*

Ayrılma h.: *dayım+ēniden*

İlgi h.: *amcam+ēnñ*

6. Bu ekle çekimlenen ismin özne olduğu cümlede, yüklem çokluk şekliyle kullanılmaktadır:

teyzemēnē geldilē

7. +ēnē eki üzerine +lAr çokluk ekini almıyor.

8. Kaynak kişimizin verdiği bilgiye göre, +gil eki bu yöre ağızında kullanılmamaktadır. Hatta yeni nesil bile +gil ekini kullanmamakta, +gil ve +ēnē yerine yalnızca +lAr ekini tercih etmektedir.

Tavşanlı İlçesi ve Köyleri Ağızında +eyni Ekinin Kullanımı

(KÜTAHYA)

Semailli ve Kocaömer köylerinde kullanılan söz konusu ekin “+eyni” biçimi ise Kütahya’nın Tavşanlı yöresi ağızlarında karşımıza çıkar. Bu ekin yöre ağızındaki kullanımıyla ilgili yalnızca “*anameyni bobameyni* (KYA, 5/92) “ örnekleri verilmiştir²⁷:

Gülensoy, çalışmasının giriş bölümünde, “Kütahya Bölgesinin Etnik Yapısı”ndan bahsetmiştir. Burada verilen bilgilere göre Tavşanlı

²⁷ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları, Ankara 1988, s.77. Gülensoy burada eki +meyni şeklinde göstermiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

İlçesinde Kayı adıyla 475 nüfuslu bir köy vardır. Gülensoy ayrıca ilçede Karakeçili yörüklerinin olduğunu ve bazı küçük oymakların da bütün Kütahya içerisinde dağınık olarak yaşadığını söyler.

Aynı eserde +meyni olarak gösterilen ek için şu etimoloji yapılır:

“-m (I. Kişi teklik eki) –öy (ev) –ü (iyelik eki) –n (koruyucu ünsüz) –i (<e) (yönelme durumu eki)”.

Gürer Gülsevin, fonetik ve morfolojik özellikleri bakımından +gil’in sonradan ekleşmiş bir edat olması gerektiğinden bahseder.²⁸ Feyzi Ersoy ise, +gil’in sonradan ekleşmiş ayrı bir yapı olduğu konusunda Gülsevin’e katılır. Fakat Ersoy, bu yapının bir edat değil de kelime olması gerektiğini savunarak, +gil’i Çuvaşçadaki “ev, aile, aile üyeleri” anlamına gelen *kil* kelimesi ile ilgili görür.²⁹ Bu bakımdan Gülensoy ile Ersoy’un tahlili arasındaki paralellik dikkati çeker:

İsim + İy.e. + Ev anlamındaki kelime +Yön. h.e.

anamgil = Ana + m + gil (+ Ø iyelik)

anameyni = Ana + m + ev/öy (+iyelik) +i (<e)

Yüreğir ve Yöresi Göçmen Ağzında +īn(i) Ekinin Kullanımı

(ADANA)

Adana İli Yüreğir ve Yöresi Göçmen Ağzı’nda “+in, +īni, +ıynı” şekilleriyle karşılaşılmaktadır. Ekler ile ilgili verilen örnekler şunlardır³⁰:

bana iç yemek yaptırmazdı *anamâıynı*. (AİYYGA, 1/37)

tâ eskiden *annemâīni* annadırdı. (AİYYGA, 8/6)

cemilâīnin toúadının yanına geldineyin, getirdilēdi bizimâadamın şapkasını. (AİYYGA, 8/15)

²⁸ Gürer Gülsevin, “Türkçede ‘Sıra Dışı Ekler’ ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Ankara, s.1267-1284.

²⁹ Feyzi Ersoy, “+gil Eki Üzerine”, Dil Araştırmaları, C:1, S:1, Güz, Ankara 2007, s.21-29.

³⁰ Özlem İlaslan, Adana İli Yüreğir ve Yöresi Göçmen Ağzı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2005, s.41. Yazar, *ağzıları üzerinde çalıştığı göçmenlerin, 1890-1900 yılları arasında Bulgaristan’dan getirilerek, Yüreğir ve yöresine yerleştirilen göçmenler olduğunu söylemektedir*, a.y. s.8.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

ondan sōna *dedemâmi* de onnarın yaına yēleşmişlē, ep berābē yaşamışlē (AİYYGA, 9/7)

Yüreğir ve Yöresi Ağızlarında +*gil* ekli örnek olmaması dikkat çekicidir.

Edirne İli Ağzında +iN(i) Ekinin Kullanımı

Emin Kalay Edirne’de yalnızca Dağlı ağzında, +*gil* ekinin yerine “+*m̄*, +*yn*, +*yl*” eklerinin kullanıldığı söyler³¹. Fakat Gacal ve Pomak ağzında da aynı eke rastlanmaktadır:

geldi *anamıyn* misir kırmā (EdİA, 6/20)

bobamıyn arabaları koşmuşlar, çekiyeler. (EdİA, 24/133)

bök dedi şindi úavur *bobamīne* o zaman bizim arkadaşlarımız tā uyanıkmiş. bunnar demişler biz parayı verecēz. (EdİA, 24/148)

undan sōra *ağamıylı* türkiye’ye geçīler. (EdİA, 25/14)

bobamīn yoğ bu gece dedi. (EdİA, 44/4)

Ahmet Günşen de, Edirne İli İpsala İlçesine bağlı Turpçular Köyünde ve civar köylerde +*gil* ekine pek rastlanmadığını, buna karşılık +*m̄* ekinin “başta Edirne ve yöresi ağızları olmak üzere, Doğu Rumeli Ağızları içinde yer alan bir ağız kolu içinde daima, sonu ünlü ile biten ve teklik birinci, ikinci ve daha seyrek olarak da üçüncü şahıs iyelik eki almış akrabalık isimlerine (ana/anne, dede, amıca/amca, dayı, teyze, yenge/inge vb) gelerek, ‘aile’ ve ‘topluluk’ ismi yapan bir yapım eki fonksiyonuyla kullanılmakta” olduğunu bildirir ve “kendisinden sonra hâl ekleri gelebilen bu ek, tıpkı –*gil* eki gibi kalınlık-incelik uyumuna da girmemektedir”³² der: *anamīn* (anamgil/anamlar), *bubamīne* (babamgile/babamlara), *amıcamīni* (amcamgili/amcamları), *tīzenīnden* (teyzengilden/teyzenlerden).

³¹ Emin Kalay, Edirne İli Ağızları, Ankara 1998, s.63. Dağlı grubunun etnik yapısı ile ilgili olarak Emin Kalay şunları söylemektedir: “*Edirne ilinde ve çevre illerle birlikte bütün Rumeli Türklüğü içinde geniş bir sahaya yayılmış bulunan diğer bir Türk grubu da Dağlılar’dır. Bölgemiz içinde gördüğümüz yaşlı Dağlılar bu topraklara Bulgaristan’dan geldiklerini, asıllarının Yörük olduğunu ve çok eski zamanlarda atalarının Konya-Karaman’dan Balkanlara getirilip yerleştirildiklerini beyan etmişlerdir. Bu iddiayı 1976’dan ve 1989 tehcir hadisesinden sonra gelen muhacirlerden de duyduk.*” a.y. s.8.

³² Ahmet Günşen, “Edirne Yöresi Ağızlarında ‘Aile’ ve ‘Topluluk’ İsimleri Yapan Ekler Üzerine”, 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003), Edirne, s.663.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008

Ahmet Günşen, + \bar{m} ekini, “yapı ve köken bakımından, -gil ekinin fonetik hadiselerle bağı olarak değişmiş biçimi” olarak tanımlar ve “-gil ekinin Rumeli, özellikle de Edirne ve yöresi ağızlarında aldığı şekilden başka bir şey değildir” der. Etimolojisini ise şöyle düşünür:

“Bilindiği gibi, Batı/Oğuz Türkçesinde Eski Türkçenin ek başı -g/g-‘leri düşmektedir. Yönelme hali ekinin -a/-e < -ga/-ge, geniş zaman sıfat-fiil ekinin -an/-en’in < -gan/-gen, yön gösterme ekinin -arı/-eri < -aru/-erü < -garu/-gerü şeklindeki değişimi gibi. İşte tıpkı bu eklerde olduğu gibi, yazı dili ve birçok Anadolu ağzının tersine, Edirne ve yöresi (Rumeli) ağızlarında -gil eki önce, başındaki süresiz damak ünsüzü olan g-‘yi düşürmüştür. Ekin başındaki ünsüzün düşmesi de, kendisinden sonra gelen ünlünün uzamasına sebep olmuş, böylece ekimiz -ml biçimini almıştır. Akralık adlarına getirilmiş olan teklik birinci ve ikinci kişi iyelik eklerinin (-m, -n) ilerleyici benzeşme ile ekin sonundaki -l ünsüzünü, Anadolu ve Rumeli ağızlarında en yaygın olarak kullanılan -mn biçimine kavuşmuştur: -mn<-ml<-Øil<-gil. ana-ī-īn<ana-m-gil, buba-n-īn<baba-n-gil, amıca-n-īn-e<amıca-n-gil, inge-ī-īn-i<yenge-ī-gil-i... gibi”³³

Kırklareli İli Merkez İlçe ve Köyleri Ağızlarında +īn Ekinin Kullanımı

Kırklareli İli Merkez İlçe ve Köyleri Ağızlarında, sözkonusu ek, +in şeklinde kısa ünlülü olarak karşımıza çıkmaktadır³⁴ (Fakat Ahmet Günşen, yazısında bölgedeki bu şeklin, uzun ünlülü olması gerektiğini söyler). Aşağıdaki örnekler, savaş yıllarındaki muhacirliklerini anlatan bir kişiye aittir:

emen *anamin* bi kaçamak karıştırıyalar (KİMİKA, 2/29-30)

bubam da var ama anam taşī eşāları *bubamin* kayıçılāla (KİMİKA, 2/43-44)

A be dur be atmayın be, gitmi *bubamin* doldurmuş, küçük kayıklarla kenara taşımız onnarı düzdüler arabaları (KİMİKA, 2/46-48).

³³ Ahmet Günşen, “Edirne Yöresi Ağızlarında ‘Aile’ ve ‘Topluluk’ İsimleri Yapan Ekler Üzerine”, 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003), Edirne, s.667.

³⁴ Cevdet Şanlı, Kırklareli Merkez İlçe Köyleri Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 1990, s.57.

Kırklareli Bulgaristan Göçmen Ağzı ve Dağlı Ağzı'nda da ekin “+ıyn, +iyn” şekillerine rastlanmaktadır³⁵. Ekin ünlüsü diğerlerinden farklı olarak uzun değildir:

anamıyn büle şindi orda imza alırka büle anam çarşafımı büle saklamış (KBMİKAI, 50/10-11)

söra orayı istememiş *babamiyn* demiş bizim orası tā uva yer (KBMİKAI, 50/15-16)

o zaman *ağamiynden* duyuyom (KBMİKAI, 60/38)

anamıyn buḅamiyne borcları üdemişler (KBMİKAI, 61/13)

Bursa İli Bulgaristan Göçmeleri Ağzında +İli Ekinin Kullanımı

Bursa'da yaşayan Bulgaristan göçmenlerinden yaptığımız derlemelerde ise +İli ekiyle karşılaştık. Aralarından 1968'de Bursa'ya yerleşen birine “*annemgil, babamgil yerine anamın babamın diyor musunuz*” diye sorduk:

KK7. *anamİli, buvamİli diyoZ, tamam o dÖru. // annenİli diyoZ // annesiİli diyoZ.*

D. *teyzemİli, dayımİli diyor musunuz?*

KK7 *gÜlüm şindi unnaşı annemlĕ buḅamlā bilĭ ' r işde. annemİli bubamİli diyoZ yani de, ĕle dĕmiyiz şindi bilmiyom. şindi ben ĕle bişi řĕ yapamıyom. teyzemler dayımlar diyoZ.*

Ayrıca bu kaynak kişimizden +gil ekini kullanmadıklarını da öğrendik. Yani topluluk/aile ismi yapmada, +gil ekine rastlanmıyor, onun yerine +İli ve +IAr ekleri kullanılıyor.

Metinden de anlaşıldığı gibi söz konusu ek, bu göçmeler arasında daha çok “anne” ve “baba” kelimeleriyle birlikte kullanılmaktadır.

³⁵ Bülent Hünerli, Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2006, bkz. “İsimler - Çokluk Ekleri”.

Sonuç

Yukarıdaki malzemeler derlendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkar:

Ek		Görüldüğü Yer	Kullanan Gruplar	
Ekin dar ünlülü şekilleri	+ $\bar{N}(i)$	+ <i>in</i> , + <i>īni</i> , + <i>ıynu</i>	Adana Yüreğir ve Yöresi	Bulgaristan Göçmeni
		+ <i>īn</i> , + <i>ıyn</i> , + <i>yl</i> , + <i>ıyln</i>	Edirne	Dağlı, Gacal, Pomak
		+ <i>ī</i>	Edirne İli İpsala İlçesine Bağlı Turpçular Köyü ve Diğer Komşu Köyler	Yunanistan, Bulgaristan, Romanya Göçmenleri ve Gacal
		+ <i>ıyn</i> , + <i>ıyn</i>	Kırklareli	Bulgaristan Göçmenleri ve Dağlı
		+ <i>īi</i>	Bursa	Bulgaristan Göçmeni
Ekin geniş ünlülü şekilleri	+ <i>ēNi</i>	+ <i>eyni</i>	Kütahya İline Bağlı Tavşanlı İlçesi ve Köyleri	Yörük ve Farklı Oğuz Boyları
		+ <i>āni</i> , + <i>āi</i> , + <i>ēli</i>	Aydın İli Nazilli İlçesine Bağlı Semailli Köyü	Sarı Tekeli Yörüğü
		+ <i>ēnē</i>	İzmir İli Kınık İlçesine Bağlı Kocaömer Köyü	Yörük

Turkish Studies

1. Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi ekin dar ünlülü şekilleri (+ $\bar{i}Ni$) göçmen ağızlarında, geniş ünlülü şekilleri (+ $\bar{e}Ni$) ise göçmen olmayan, yörük ve diğer Oğuz boylarının ağızlarında kullanılmaktadır. Böylece ekin değişik şekillerinin düzenli bir dağılım oluşturduğu görülür.

2. Kaynak kişilerimizin ve ağız çalışmalarının verdiği bilgilere göre, + $\bar{e}Ni$ / $\bar{i}Ni$ ekinin kullanıldığı ağızlarda aslında +*gil* eki yoktu, diyebiliriz. Yani bir grup Türkiye Türkçesi ağızında +*gil* eki varlığını sürdürürken, diğer grupta + $\bar{e}Ni$ / $\bar{i}Ni$ şekli devam edegelmiştir. Fakat sonradan ölçünlü dilin etkisiyle +*gil eki*, + $\bar{e}Ni$ / $\bar{i}Ni$ ekinin kullanıldığı sahalarda da yaygınlaşmaya başlamıştır.

3. Söz konusu ekin tespit edebildiğimiz allomorfları şunlardır:

Ekin	n'li şekilleri	l'li şekilleri
Geniş ünlülü şekilleri	+ $\bar{e}ni$	+ $\bar{e}li$
	+ $\bar{a}ni$	+ $\bar{a}li$
	+ $\bar{e}n\bar{e}$	
	+eyni	
Dar ünlülü şekilleri	+ $\bar{i}ni$, + $\bar{i}n$, +in	+ $\bar{i}li$
	+iyn, +ıyn, +ıynı	+ıylı, +ıylın

4. + $\bar{e}Ni$ / $\bar{i}Ni$ eki, ölçünlü dildeki +*lAr* eki ile değil, +*gil* ile aynı işlevdedir. Yani bir ailenin kalıcı ismini/lakabını yapmak için değil, geçici aile ve topluluk isimleri yapmak üzere kullanılmaktadır.

5. Bu ek, eklendiği kelimenin ünlü uyumuna girmez (tıpkı +*gil* eki gibi): *anam $\bar{e}Ni$* , *babam $\bar{e}Ni$* ; *anam $\bar{i}Ni$* , *babam $\bar{i}Ni$* ; gibi. Fakat bazı örneklerde kalın dar ünlülü allomorfları da görülmüştür.

6. Şu ana kadar yapılmış yüksek lisans ve doktora düzeyindeki ağız tezlerinin çoğu tarafımızdan taranmış, bunlara ilave olarak ayrıca derlemeler de yapılmış olmasına rağmen, Türkiye Türkçesi ağızları içinde şimdilik 7 bölgede + $\bar{e}Ni$ / $\bar{i}Ni$ ekine rastlanmıştır. Bu, söz konusu ekin, diğer yörelerimizde kullanılmadığı anlamına gelmez. Yalnızca, tespit edilememiştir, denebilir. Nitekim

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

yaptığımız soruşturmalardan Manisa İlinin Yunt Dağı köylerinden biri olan Osmançalı'da (ki bu köy halkı yörüktür) da ele aldığımız ekin +eyl şeklinin kullanıldığını tespit ettik: *anam+eyl*, *babam+eyl*.

Yani bu +ēNi/+īNi eki, aslında Türkiye Türkçesi ağızlarının büyük bir bölümünde, özellikle de yörükler ve göçmenler arasında, yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

7. +ēNi/+īNi ekinin kökeni ve yapısı hakkındaki görüşler henüz tatminkar değildir. Ekin, Türkiye Türkçesi ağızları içerisindeki yayılım sahası da daha kapsamlı çalışmalarla ortaya koyulmayı beklemektedir.

Metinlerde Kullanılan İşaretler ve Kısaltmalar

Uzun Ünlüler	ā	ā̄	ē̄
	ī	ī̄	
	ō	ō̄	
	ū		
Kısa Ünlüler	ă	ě	
	ĩ		
	ũ		
Darlaşan Ünlüler			
	è (e-i arası ses) ò (o-u arası ses)		
Genişleyen Ünlüler			
	ä (a-e arası ses)		
Ünsüzler	ğ	arka damak g'si	
	h	hırıltılı h	
	ŋ	nazal n	
	Ç	c-ç arası ses	
	S	z-s arası ses	
	Í	ince l	
	ř	titrek r	
	ḃ	b-v arası ses	

Ünsüzlerde Düşmek Üzere Oluş

h, r, l, y, v

- / Kaynak kişi dışında başka birinin konuştuğu yerleri gösterir.
 // Derlemecinin konuştuğu yerleri gösterir.
 /// Konuşmada anlaşılamayan yerleri gösterir.
 ... Yazılması gereksiz görülüp yazılmayan yerleri gösterir.
 KK Kaynak Kişi.
 D Derlemeci.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 3/3 Spring 2008*

Semaiili Köyü Ağzına Ait Derleme Metni (Nazilli-AYDIN)

D - annemgiller, babamgiller yerine başka birşey der misiniz?

KK1 - hayır.

D - anamēni der misiniz?

KK1 - hī baq baq dōru. / diyen oluyo.

KK2 - onda ikiye falan düşdü, “anamāni, babamāniye” düşdü ğari. //anamāniye, babamāniye, esgi bu yani.

KK1 - burda dērlē yā.

KK2 - anamāniye kitçem, babamāniye kitçem. anamāni geldi, babamāni geldi. ... şindi mesele şöyle. ben diyem anneme kitçem, eskiden öle deil yani. ben anamāniye kitçem, yani babamāniye kitçem diye böle bişe olüdu yāni. āni kelimesi vardın. şindi şindi birez daa yani /// anemgillere, babamgillere, bu ölmaya başladı. ama önce anamāni, babamāni, yāni böle denilidin.

D Bu ne demek şimdi? Yani anamāniyle ne demek istiyorsun?

KK2 anamēni demek, anamgillere kitçem dēmesi yani o āni. / yani giller anlamına geliyo.

D Peki, bir insan isminin üzerine āni’yi getirir misiniz? Mesela ‘fatmaēni’ der misiniz?

KK1 dērle, onu da dērle, dōru dōru.

KK2 şindi şöle. mesele diyelim haydimēni bizimāevi gēceglē. mesele diyelim şu fadime. fadimāni bizimāevi gēceglē. yani āni bizimāevē misāfiri gelceglē. biz faydimegil, -āniğillēn örī^y kiciz. yani böle de olabiliyo.

D ‘fadime eyni’ mi ?

KK2 āni. / yani şindi gillerâ¹du o. şindi giller diyolar, esgiden āni der.

D Köydeki eski insanlar halâ kullanıyor değil mi?

KK1 gullaniyo, gullaniyo daa.

KK2 şindi diyelim meselā, bu oğulda oğudu, ama bu oğulda oğumadı. yani bulādın şey oluyo onna. / tabi şindi gānşlē oğulda

Turkish Studies

oğudū için yani giller oluyo. ama oğul oğumayan biraz daa yaşlıla āni oluyo, yanı āniyinen giller ik̄isi aynı kelime. biri cailin kelmesi oluyo, bizim görüşümüze göre, biri de tāsilli kelmesi oluyo. ... üseyingillere kittim de diyebilisin, üseināniye kittim de diyebilisin. yanı ^hüseināniye kittim, ben üseyingillere kittim.

...

D Örencikte 'ēni' derler mi?

KK3 dēris dēris de biz ondan geçdiḡ gari ... dēle, dēle. ēski iğsan. hani caillēmiz böyle nenilē dedilē dēle. / işte unna evelden öle ğullanılmışla, ta öyle gidiyola ğari. ... dēris dēris de biz ondan geçdiḡ ğari. anne bilmesdiḡ bis. anamgillere Kittik, anamgillēden geldiḡ. ānamēliye kittik dēdiḡ. anamgillēden ğēdiḡ dēdiḡ, anamgillere kitceiz. böle ğonuşūduğ. annē bilmiyōduğ. / işde anamēli dēdiḡ, bu^vamēli, anamēliye gidiyos, bu^vamēliden geliyoS, anamgillēden geliyoz. işdī, evladlādan, şūdan būdan, ğonumdan ğouşudan geliyos. ...

...

KK1 aliāninin düünü vā, gidelim deiveridiḡ. ... ne^rden geliyon, āmedāninināurdan geliyom, dērlē.

...

Kocaömer Köyü Ağzına Ait Derleme Metni (Kımk-İZMİR)

KK6 amcamēnīn bahçesinde ğavun toplāken önümüze ğocūman bi yılan çıkvēdi. ğorğdūğ çoğ ğorğdūğ. biz de o āşam teyzemēne ğidÇekdik. sōna, buna bi sopa lāzım. sopayı nē^rden bulam. ondan sōna dayimēniden āldığ geldiḡ sopayı. ğocaman bi sopa. teyzemēne giddiḡ. ondan sōna yılanāariyos. aradığ aradığ, bulunur mu ğoca yılan. nerden bulcan ğoca yılanı. ondan sōna biS ğorğdūğ. evde ğalamıyos. teyzemēnide ğalamıyos. dayimēnide ğalamıyos. nāpam. biz de u āşam dedemēnide ğalvediḡ.

Kaynak Kişiler

<u>Adı-Soyadı</u>	<u>Yaşı</u>	<u>Tahsili</u>	<u>İşi</u>	<u>Köyü</u>
-------------------	-------------	----------------	------------	-------------

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

KK1.	Enver Güren	53	ilkokul terk	muhtar, çiftçi	Semailli.
KK2.	Yaşar Toka	58	ilkokul mezunu	çiftçi	Semailli.
KK3.	Bilinmiyor	70	okuma-yazması yok	evhanımı	Semailli.
KK4.	Bilinmiyor	~45	bilinmiyor	aza, çiftçi	Hasköy.
KK5.	Bilinmiyor	~50	bilinmiyor	çiftçi	Hasköy.
KK6.	Fatma Uğur	24	doktora yapıyor	öğretmen	Kocaömer.
KK7.	Elmas Uludağ	66	bilinmiyor	emekli	Bursa.

Yararlanılan Kaynaklar ve Kısaltmaları

- AAYMİ** Nuri Kolkır, Aydın Ağız Fonetik ve Morfolojik İncelemesi, İstanbul 1974.
- Ahmet Caferoğlu, “Aydın İli Ağızlarından Örnekler ve Etnografya Bakımından Özellikleri”, TDAY-B 1965, Ankara 1989, s.1-28.
- Ahmet Caferoğlu, Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I, Ankara 1994.
- Ahmet Günşen, “Edirne Yöresi Ağızlarında ‘Aile’ ve ‘Topluluk’ İsimleri Yapan Ekler Üzerine”, 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003), Edirne.
- AIYYGA** Özlem İlaslan, Adana İli Yüreğir ve Yöresi Göçmen Ağızı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2005.
- Ali Abbas Çınar, Muğla ve Çevresi Sözlü Kültürü ve Toplumsal Değerleri, Muğla 2007.
- AMA** Nuri Karasakaloğlu, Aydın Merkez Ağızı, Doktora Tezi, Yöneten: Ali Kafkasyalı, Erzurum 2005.
- AOİA** Faruk Yıldırım, Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları, 1. Cilt, Ankara 2006.
- BMİKA** Peki Küçükler, Bingöl Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1988.
- EdİA** Emin Kalay, Edirne İli Ağızları, Ankara 1998.
- EİA** Efrasiyap Gemalmaz, Erzurum İli Ağızları, 1. Cilt, Ankara 1995.
- EsYA** Hülya Pilancı, Eskişehir ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1991.
- EYA** Mukim Sağır, Erzincan ve Yöresi Ağızları, Ankara 1995.
- FA** Necan Asım Ersoy, Fethiye Ağızı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2001.
- Feyzi Ersoy, “+gil Eki Üzerine”, Dil Araştırmaları, C:1, S:1, Güz, Ankara 2007, s.21-29.
- Gürer Gülsevin, “Türkçede ‘Sıra Dışı Ekler’ ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine”, V. Uluslararası Türk Dili

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008

-
- Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Ankara, s.1267-1284.
- KBMİKAİ** Bülent Hünerli, Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2006.
- KİYA** Erdiñç Demiray, Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2003.
- KMİA** Fatma Sibel Bayraktar, Kayseri Merkez İlçe Ağız, Doktora Tezi, Edirne 2000.
- KMİKA** Cevdet Şanlı, Kırklareli Merkez İlçe Köyleri Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 1990.
- KYA** Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları, Ankara 1988.
- Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul 1998.
- NAFMT** Üstün Duruel, Nazilli Ağızının Fonetik ve Morfolojik Tetkiki, Mezuniyet Tezi, İstanbul 1968.
- NİEKYA** Selami Karatekin, Niğde İli Elmalı Kasabası ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2003.
- NYA** Serpil Akbulut, Nazilli ve Yöresi Ağızları, Lisans Tezi, Manisa 2002.
- OİYA** Necati Demir, Ordu İli ve Yöresi Ağızları, Ankara 2001.
- SİYA** Necati Demir-Ülken Şen, Sivas İli ve Yöresi Ağızları, Ankara 2006.
- ŞYA** Fadime Polat, Şavşat ve Yöresi Ağızları, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2000.
- Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara 2004.
- Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara 2003.
- Zikri Turan, Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşhum Köyü Ağızı, Ankara 2006.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*